

ՀՀ ԳԱԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

**ԱՐՑԱԽԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ
ԸՍՏ ՄԿԶԲՆԱԴԲՅՈՒՐՆԵՐԻ
ԵՎ
ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ**

Հոդվածների
ժողովածու

ՀՀ ԳԱՄ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ԱՐՅԱԽԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ

ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ

ԸՆՏ ՄԿԶԲՆԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԻ ԵՎ

ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

(հոդվածների ժողովածու)

Երևան

Լուսակն

2025

ՀՏԴ 94(479.25)

ԳՄԴ 63.3(52)

Ա 948

Գիրքը հրատարակվում է «Գուրգեն Մելիքյանի»
Քաշաթաղի բազմազավակ ընտանիքների»
բարեգործական հիմնադրամի ֆինանսավորմամբ

Հրատարակվում է ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի
գիտական խորհրդի որոշմամբ

Խմբագիր՝ պ.գ.դ., պրոֆեսոր Վահրամ Բալայան
Գրախոս՝ ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի Արցախի
պատմամշակութային ժառանգության և արդի քաղաքական
գարգացումների գիտական խումբ

Արցախի պատմության հիմնահարցերը ըստ սկզբնաղբյուրների
Ա 948 և պատմագիտական գրականության: Հոդվածների ժողովածու /
Խմբ.՝ Վ. Բալայան.- Եր.: Լուսակն, 2025.- 428 էջ:

Հոդվածների ժողովածուում արխիվային նյութերի, տարբեր ժամանակահատվածներում պարբերական մամուլում տեղ գտած հրապարակումների, տպագիր սկզբնաղբյուրների, պատմագիտական աշխատությունների հիման վրա ներկայացված է հնադարից մինչև մեր օրերը Արցախի պատմության հիմնահարցերին առնչվող 16 ուսումնասիրություններ: Սկզբնաղբյուրներում և պատմագիտական գրականության մեջ տեղ գտած նյութերի հիման վրա հեղինակները բացահայտել են նաև Արցախի պատմությանը առնչվող աղբյուրաչափական կեղծ, հակագիտական թեզերը:

Գիրքը նախատեսված է պատմաբանների, քաղաքագետների, Արցախի պատմությամբ հետաքրքրվողների և ընթերցող լայն շրջանների համար:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Վահրամ Ռ. Բալայան, Մելանյա Գ. Բալայան

Շուշիի պատմության արտացոլումը սկզբնաղբյուրներում
հնագույն ժամանակներից մինչև 18-րդ դարի վերջ և
աղբյուրաբանական կեղծարարությունը..... 15

Արմեն Յու. Սարգսյան, Շողեր Ս. Մինասյան

Արցախի (Ղարաբաղի) բարբառը և բանահյուսությունը 19-րդ
դարի սկզբնաղբյուրներում և ուսումնասիրություններում..... 43

Վարդգես Ա. Սաֆարյան

Արցախի միջնադարյան կրոնական ճարտարապետությունը
աղբյուրաբանական պատմագրության մեջ
(Դադիվանք և Գանձասար) 68

Գևորգ Ս. Ստեփանյան

Արցախահայերի քաղաքակրթական ավանդը Շիրվանում
(պատմա-աղբյուրագիտական ուսումնասիրություն)..... 93

Գևորգ Ս. Խուդինյան

Արցախահայության մասնակցությունը 18-րդ դարի վերջերին -
19-րդ դարի սկզբներին Լոռիում ծավալված ինքնապաշտպա-
նական մարտերին՝ ըստ հայկական և օտար աղբյուրների..... 131

Մարինե Գ. Հարությունյան

Արցախի կրթական ոլորտի խնդիրների արտացոլումը «Տարազ»
պարբերականի էջերում (19-րդ դարի երկրորդ կես)..... 151

Степан В. Дадаян

Как Арцах (Нагорный Карабах) оказался в составе Азербайджана:
интерпретация в современной азербайджанской историографии .. 176

Նունե Պ. Սարումյան

Աղբբեջանի աշխատությունների կողմից էթնիկ գտման
քաղաքականության իրականացումը ԼՂԻՄ-ում (պատմա-
աղբբորագիտական ուսումնասիրություն) 216

Ալեքսանդր Ս. Մանասյան

Արցախ-Աղբբեջան կոնֆլիկտը իրավական սկզբաղբբությունների
լույսի ներքո 242

Մհեր Ա. Հարությունյան

Արցախի Հանրապետության Պաշտպանության բանակի
պատմությունը հայ պատմագրության գնահատմամբ 273

Իսկուհի Ն. Ավանեսյան

Համաժողովրդական պայաքարին կանանց մասնակցության
հարցի ուսումնասիրությունը սկզբնաղբբություններում և
պատմագիտության մեջ 298

Տարոն Վ. Հակոբյան, Նինեստա Ս. Ադամյան

Լեռնային Ղարաբաղի (Արցախի) Հանրապետության
կազմավորման և 1991–1996 թթ. պետաշինարարական հարցերի
արտացոլումը հայ պատմագիտության մեջ 321

Ալբերտ Ա. Խառատյան, Մարիամ Վ. Հովսեփյան,

Արմեն Հ. Կարապետյան

Շուշիի առանձին հրաձգային գումարտակի մարտական ուղու
անդրադարձն սկզբնաղբբություններում 340

Արփինե Ռ. Բաբումյան

Միջազգային մամուլի արձագանքը դարաբաղյան (արցախյան)
հակամարտության 1991-1994 թթ. պատերազմական փուլին... 365

Արմինե Բ. Խաչատրյան

Արցախյան հիմնահարցի որոշ դիտարկումներ աղբբեջանական
պատմագրության մեջ (1918-1920 թթ.) 395